

MARDİN 1960 ASKERİ YÖNETİM DÖNEM

1960 Askeri Darbesini Hazırlayan Nedenler

Darbenin altında yatan zincirleme olaylara göz atmadan bu askeri darbeyi eksik anlatmış oluruz. DP'nin 14 Mayıs 1950 yılında iktidara gelmesiyle birlikte CHP'nin uzun süren 23 yıllık hükümeti muhalefet konumuna düşmüştü. Dönemin DP başkanı olan İstanbul Milletvekili Adnan Menderes 19. Cumhuriyet Hükümetini kurmasına rağmen hükümet bir yılını doldurmadan 8 Mart 1951 tarihinde istifaya sürüklenmişti. 20. Cumhuriyet hükümeti Adnan Menderes tarafından kuruldu ve DP Genel Kongresinde tekrar genel başkan seçildi. Bu dönemde laiklik karşıtı olduğu belirtilen Said Nursi ile ilgili dava 25 Aralık 1952 tarihinde Samsun'da görüşülmeye başlanmıştı. Ayrıca Atatürkçü düşünceye zarar vermek ve dini siyasete alet etmek suçlamasıyla MP'nin (Millet Partisi) faaliyetleri 8 Mart 1953 tarihinde durdurulmuştu. 1954 tarihinde ise mahkeme partinin dini karakterde olduğu kanısına vararak partinin kapatılmasına karar verilmişti.¹

1954 yılında yapılan seçimlerde DP Parlamentoda üstünlüğü sağlayarak CHP'nin 31 sandalyesine karşı 489 sandalye ile büyük bir üstünlük kurmuştu. Sandıktan zaferle ayrılan DP 17 Mayıs 1954 tarihinde 21. hükümeti kurmuştu. Meclisten güvenoyu alan 21. hükümet başkanı Adnan Menderes 1955 tarihinde Fuad Köprülü'yü Başbakan yardımcısı ve Fatih Rüştü Zorluyu ise Devlet ve Dışişleri Bakanlığına getirdi. DP'nin meşruluğu artmaya başlamıştı ki parti içinde çatlak sesler yükselmeye başladı. 1955 yılında parti genel kongresinde Adnan Menderes başkan seçilirken muhalif görülen 9 milletvekili partiden ihraç edildi. İhraçları 10 milletvekilinin vefa istifaları izledi. İzleyen dönemde meclis kurulundaki tartışmalardan dolayı Sıtkı Yırcalı, Hasan Polatkan ve Fatih Rüştü Zorlu bakanlıklardan istifa ettiler. İstifaların ardından bütün kabinenin istifası gündeme gelince Adnan Menderes dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a

¹ <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/1960-darbesi-27-mayis-1960>

hükümetin istifasını sunar ve hükümet düşer.²

Cumhurbaşkanının yeni bir hükümet kurulması istemi üzerine Adnan Menderes 9 Aralık 1955 tarihinde 22. hükümet kurulmuştur. 22. Hükümetin ömrü de 1957 seçimlerine kadar kısa süreli olmuştur. 1957 seçimlerinde DP 519, CHP 173 ve Cumhuriyet Millet Partisi (CMP) ise 4 koltuk kazandı. Seçim sonuçlarına göre 25 Kasım 1957 tarihinde 23. Cumhuriyet hükümeti Adnan Menderes tarafından kuruldu. Ne olduysa bu dönemden sonra oldu. DP 1958 meclis konuşmasında CHP'ye faaliyetlerinden dolayı gözdağı vermeye başladığında CHP'den jet açıklama geldi.

CHP, Cumhuriyetin ve hükümetin koruyucusu olduğu için demokrasinin en büyük garantörüdür, denmiştir. Bu sıkıntılı dönem yaşanırken kışlada değişiklik sinyalleri gelmeye başladı. 22 Ağustos 1958 tarihinde Genel Kurmay Başkanlığına Rüştü Erdel um, Kara Kuvvetleri Komutanlığına Orgeneral Cemal Gürsel getirildi. Fakat siyasiler arasındaki ipler gerilmeye devam ediyordu. İsmet İnönü ve Menderes arasında yaşanan "ıdam sehpası" ve "yumruk atma" kavgaya tarafları birbirine düşman etmişti.

Adnan Menderes hükümeti Arapça Ezan için serbestlik çıkararak halkın dini duygularını yaşaması için ortam hazırlamıştı. Fakat bu durum başta ordu olmak üzere bütün muhalif grupların dikkatlerini üzerine çekmişti.

Adnan Menderesin CHP milletvekillerine baskısı ve Kırşehir'in ilçe olması izledi. Başta Arapça Ezan yasağının kaldırılması ile birlikte Cumhuriyetçi yapı yıkılmaya mı çalışılıyordu? DP bu düzenlemelerden sonra Cumhuriyete ihanetle suçlandı ve Celal Bayar Arapça Ezan yasağının kaldırılmasını köşkte uzunca süre bekletmiştir.

Üniversiteler, Harp Okulları ve milletvekilleri orduyu göreve çağırıyorlardı. Ordu müdahale için ABD'nin Menderes ile çatışmasını bekledi. Ve beklenen oldu. Menderes Milli Şef'i (İsmet İnönü)

² <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/1960-darbesi-27-mayis-1960>

paralardan çıkarılıyor ve Celal Bayar yok sayılıyordu. Menderes bu dönemde ABD'den beklediği desteği göremeyince Sovyet Rusya'ya (SSCB) döndü. Bu dönemde askerin beklediği ortam sağlanmıştı.

Olayların ardı arkası kesilmez. CHP'ye karşı başlatılan linç ve saldırı girişimi olayları askerin dikkatini çekmiştir. Kara Kuvvetleri Komutanı olan Cemal Gürsel 3 Mayıs 1960 tarihinde Savunma Bakanı olan Ethem Menderes'e bir mektup yazar.

Mektuptan sonra 5 Mayıs 1960 tarihinde Harbiyeli öğrenciler Ankara Kızılay'da bir gösteri düzenlediler. Başbakan Adnan Menderes olay yerine gittiğinde öğrencileri yatıştırmak yerine kaba güç kullanarak dağıtma yolunu tercih etti.

Olayların ardından Celal Bayar ve İçişleri bakanı olan Namık Gedik arasında olaylara müdahale edilmesi gerekliliği konuşuldu. Gösterinin ardından Adnan Menderes İzmir gezisine çıkmıştır. Menderes'in gezisi sırasında 27 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencileri "Zafer Anıtı"na kadar sessizce yürümüşlerdi. İşte darbenin ayak sesleri bu gösterilerdi.

Asker DP iktidarını istemiyordu. Bütün Harp Okulu ayaklanmaları yaşanırken 22 Mayıs tarihinde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından haberleşme ve kişiler arasındaki toplantıya yasak getirildi.

Darbeden bir gün önce Genel Kurmay Başkanı olan Erdelhun, askerin DP'ye olan bağlılığının sürdüğünün açıkladı. Fakat ertesi gün yapılan darbe gösterdi ki TSK'da kendi içinde bölünmüştü.

26 Mayıs gecesi DP karşıtı general ve subaylardan oluşan 38 kişilik komite 27 Mayıs sabahı tanklarla beraber Albay Alparslan Türkeş tarafından radyoda okunan bildiri ile hükümete el koyduğunu bildirmiştir;

"Sevgili Vatandaşlar, Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır.

Bu harekâta Silahlı Kuvvetlerimiz; partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi, hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs, hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdaremiz, hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkâr bir fiile müsaade etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatandaş; kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde aynı milletin, aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle ve anlayışla muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve milli varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir. Kabineye mensup şahsiyetlerin, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınmalarını rica ederiz. Şahsi emniyetleri kanunun teminatı altındadır. Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamen riayettir. Büyük Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Düşüncemiz "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh"tur. Milletimizin bir zarara uğramayacağı delaletinde sabır ve ihkamla tebessür etmeleri beklentilerimiz arasındadır."

1961 Anayasası hazırlanması ve kabulü.

Kurucu Mecliste Kabul Tarihi : 27/5/1961 Tasarının Resmi Gazete ile İlanı : 31/5/1961 Kanun No Kabul Tarihi : 334 9/7/1961 olmuştur.

1961 Anayasasının başlangıç maddesi.

Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan; Anayasa ve Hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti; Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri

ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesinin, Milli Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak; İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adâleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için; Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabûl ve ilân ve Onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adâlete ve fâzilete aşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.

1961 Anayasasının birinci ve Genel Esasları

I. Devletin Şekli

Madde 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin Nitelikleri

Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve ‘Başlangıç’ta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

III. Devletin Bütünlüğü; Resmi Dil; Başkent

Madde 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.

Resmî Dil Türkçe’dir.

Başkent Ankara’dır.

Mardin Valileri 1959-1964 Yılları

1959-1960	Asım Rıza BÜYÜKLÜ	
-----------	----------------------	---

1960-1961	Enver KURAY	
1961-1962	Basri ÖZPINAR	
1962-1964	Bekir Suphi AKTAN	

Mardin belediye başkanı 1957-1959 Hamit Özdener dönemi bu dönemde su şebekesinin tamamlanmış olduğunu görmekteyiz.

Mardin belediye başkanı 1959-1960 İbrahim Ethem Aybar. İbrahim **Ethem Aybar**. Doğum, 1911. Mardin. Ölüm, 3 Ocak 1984 (73 yaşında). Diğer ad(lar)ı, **Etem Aybar**. Meslek, Belediye başkanı, Milletvekili... Yapmıştır.